

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ผลไม้ตระกูลส้มเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่รู้จักโดยทั่วไป และสามารถซื้อบริโภคได้ทุกชนชั้น เพราะส้มมีหลายสายพันธุ์ หลายระดับราคาให้เลือกซื้อ ส้มเป็นผลไม้ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงบริโภคสดก็ได้ หรือจะนำไปแปรรูปเพื่อเพิ่มอายุการเก็บรักษาก็ได้ เช่น แปรรูปเป็นน้ำส้มเข้มข้น แยมส้ม เยลลี่ส้ม เปลือกส้มเชื่อม เป็นต้น ซึ่งเราสามารถพบเห็นวางขายอยู่ทั่วไป อีกทั้งส้มยังเป็นผลไม้ที่ใช้แทนสิ่งสิริมงคล และเป็นผลไม้สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่สามารถนำออกสู่ตลาดต่างประเทศได้ สายพันธุ์ส้มที่นิยมปลูกเพื่อการค้า ได้แก่ ส้มเขียวหวาน (ส้มผิวทอง) ส้มปรี่มองต์ ส้มสายน้ำผึ้ง และส้มนัมเบอร์วัน (ส้มโอเชียน) จึงทำให้ส้มเป็นที่ต้องการของตลาดมาก

ในปัจจุบันการทำธุรกิจส้มได้รับความสนใจมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่าการขยายพื้นที่ปลูกส้มเพิ่มขึ้นจากผู้ปลูกรายเดิมและมีการลงทุนของเกษตรกรรายใหม่ โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือตอนบน เช่น อำเภอลอง จังหวัดแพร่ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน อำเภอฝาง อำเภอแม่สาย และอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกส้มเพราะมีสภาพอากาศหนาวเย็นส่งผลให้ผิวส้มมีสีเข้มสวยเป็นที่ต้องการของตลาด จากการสำรวจของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่พบว่า จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ปลูกส้มทั้งหมด 78,731 ไร่ ให้ผลผลิตแล้ว 56,212 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2542 ที่มีพื้นที่ปลูกส้มทั้งหมด 24,065 ไร่ ให้ผลผลิตแล้ว 16,884 ไร่ โดยอำเภอที่มีพื้นที่การปลูกส้มมากที่สุดคือ อำเภอฝาง มีพื้นที่เพาะปลูก 40,740 ไร่ ให้ผลแล้ว 33,418 ไร่ รองลงมาคืออำเภอแม่สาย มีพื้นที่เพาะปลูก 27,199 ไร่ ให้ผลแล้ว 16,494 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2548)

ตั้งแต่ปี 2546 ไทยนำเข้าส้มจากจีนมากเป็นอันดับ 1 จากที่จีนเคยครองอันดับ 3 รองจากออสเตรเลียและสหรัฐ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปิดเขตเสรีทางการค้าระหว่างไทย-จีน ทำให้ราคาส้มจากจีนที่เข้ามาจำหน่ายในไทยมีราคาลดลงอย่างมาก และการนำเข้าส้มของไทยมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มูลค่าการนำเข้าส้มของไทยปี 2548 เท่ากับ 98.81 ล้านบาท เมื่อเทียบกับในปี 2547 ซึ่งมีมูลค่าการนำเข้า 39.56 ล้านบาทแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 149.8 ประเภทของส้มที่นำเข้าร้อยละ 70 เป็นการนำเข้าส้มแมนดาริน ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 30 เป็นการนำเข้าส้มเปลือกบาง ส้มของจีนบางส่วนนั้นยังคงมีการลักลอบนำเข้าผ่านทางชายแดน คาดการณ์ว่าปริมาณส้มของจีนที่เข้ามาใน

จากพื้นที่การเพาะปลูกที่เพิ่มขึ้น ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นและการนำเข้าส้มจากประเทศจีนที่มีแนวโน้มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรให้ความสนใจกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม นำความรู้ทางวิชาการ เกษตรเข้ามาช่วยดูแลในเรื่องของการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การพัฒนาสายพันธุ์ ตลอดจนการเก็บรักษาผลผลิตจนถึงมือของผู้บริโภค ทำให้ได้ผลผลิตส้มสูง มีคุณภาพ และสามารถจำหน่ายได้ราคาดี ส้มจึงเป็นผลไม้ที่สร้างรายได้ให้ผู้ปลูกส้มได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบัน ราคาส้มลดลงจากเคยขายได้กิโลกรัมละ 20 ถึง 35 บาท ลดลงเหลือกิโลกรัมละ 8 - 12 บาท ในขณะที่ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นตามราคาปุ๋ยและสารเคมี ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกส้ม และเพื่อให้ส้มที่ผลิตได้มีคุณภาพ จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนสูงทำให้เกษตรกรรายย่อยมีกำไรน้อยไม่คุ้มค่ากับการลงทุนหรือบางรายก็ขาดทุน

สวนส้มที่ใช้ศึกษาจัดเป็นสวนส้มขนาดกลาง และมีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เป็นสวนส้มที่มีผลผลิตส้มต่อปีเป็นจำนวนมาก มีกระบวนการจัดการเต็มระบบ คือ มีสวน มีโรงงานคัดบรรจุที่มีประสิทธิภาพสูง โดยการนำเอาเทคโนโลยีทันสมัย เกี่ยวกับการคัดและบรรจุส้มมาใช้ จัดเป็นสวนที่มีการนำเอาวิชาการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสวนหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นกรรมวิธีการปลูก การดูแลบำรุงรักษาต้นส้ม ตลอดจนกรรมวิธีต่าง ๆ หลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งเปิดดำเนินการมาแล้วกว่า 15 ปี มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีทั้งใน และต่างประเทศ ส้มที่ปลูกมี 3 ชนิด ได้แก่ ส้มสายน้ำผึ้ง ส้มสีทอง และส้มโอเขียว

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่มีมาตรฐานสูง โดยในระยะเก็บเกี่ยวจะใช้ถุงผ้า และตะกร้าอย่างดีเพื่อป้องกันส้มช้ำ ภายในโรงคัดบรรจุจะมีเครื่องจักรประสิทธิภาพสูง มีส้มเสียหายในระหว่างการคัดบรรจุน้อยมาก การบรรจุส้มจะมีทั้งใส่ตะกร้า และใส่กล่อง ในกระบวนการคัดบรรจุนี้จะมีการคัดเอาผลส้มฟ้ามออกด้วยโดยใช้วิธีสังเกตการลอยน้ำ ส้มจะแบ่งเป็น 10 เกรด มีสติ๊กเกอร์เป็นของตนเอง และมีเจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการเกษตรมาตรวจสอบสารตกค้างอยู่เป็นระยะ ๆ และได้รับตราส้มอนามัยจากกรมวิชาการเกษตร ผู้บริโภคจึงมั่นใจได้ถึงความปลอดภัย

วิธีการบริหารจัดการสำนักงาน ผู้บริหารกิจการจะดูแลเองเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากจะได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ของกิจการได้เป็นอย่างดี และรวดเร็ว วิธีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ตลาดส้มในปัจจุบัน จะใช้วิธีการรักษาคุณภาพ และลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น

สวนส้มนี้ก็ได้รับผลกระทบจากราคาขายส้มที่ลดลงมาก แต่ก็ยังไม่สามารถลดต้นทุนได้ การวัดผลการดำเนินงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ทราบถึงต้นทุนต่อหน่วย ผลกำไร และความคุ้มค่าในการผลิตเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาการวัดผลการดำเนินงานของสวนส้มแห่งหนึ่งในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานของสวนส้ม และเป็นประโยชน์กับเกษตรกรที่สนใจ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาการวัดผลการดำเนินงานของสวนส้มแห่งหนึ่งในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงการผลการดำเนินงานของสวนส้มแห่งหนึ่งในอำเภอแม่เอย
2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจ สำหรับใช้วัดผลการดำเนินงานของสวนส้ม

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวัดผลการดำเนินงาน หมายถึง การวัดผลทางด้านการจัดการเพิ่มผลผลิต ประสิทธิภาพ การจัดการตลาด วิเคราะห์ปัจจัยการเติบโต วิเคราะห์ปัจจัยราคาขายที่เกินกว่าต้นทุนที่เปลี่ยนแปลง และวิเคราะห์ปัจจัยการเพิ่มผลผลิต โดยใช้อัตราส่วน

สวนส้มแห่งหนึ่ง หมายถึง สวนส้มในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่เพาะปลูก ประมาณ 1,000 ไร่ มีต้นส้มประมาณ 40,000 ต้น ซึ่งมีทั้งส้มสายน้ำผึ้ง ส้มเขียวหวาน และส้มโอเขียว มีผลผลิตประมาณ 4,000 ตันต่อปี มีการใช้เทคโนโลยีการเพาะปลูกที่ทันสมัย ดำเนินธุรกิจ ส้มครบวงจร ตั้งแต่เพาะปลูก เก็บเกี่ยว ล้าง ขัด เคลือบผิวส้ม บรรจุและจำหน่ายให้กับคนกลางเพื่อนำไปจำหน่ายให้ผู้ค้าปลีกและผู้บริโภค

1.5 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ งบการเงิน ประกอบด้วย งบกำไรขาดทุน และงบดุล ระยะเวลา 3 รอบบัญชี โดย 1 รอบบัญชี เริ่มต้นจาก เดือนมิถุนายน ถึง เดือนพฤษภาคม ในปีถัดไป